

- 9) „Сім сорок” – веселий рухливий танець, переважно для молоді.
10) „Хава Нагіла” – весела єврейська мелодія, під яку танцюють також переважно молоді люди.

Використані джерела:

1. Винклер-Савченко Владимир. Хореография восточно-европейских евреев в свадебном обряде. Т.1 / Владимир Винклер-Савченко. – Кривой Рог, 2008, – 588 с.¹
2. Гижий Володимир Андрійович – сайт www.best-wedding.com.ua
3. Гонголь Ніна Василівна (Чернівці – Москва, 1924-2008). „Свадебный сидур”. Рукопис проведення єврейського весілля.
4. Спогади із розмов з інформантами : Бірінберг Тетяна Давидівна (Чернівці – Ізраїль, 1927-2005), Мельник Софія Йосипівна (Вілейка – Білорусь, Новоград-Волинський – Рівне, 1922 р. н.).

Раїса Цанун, доцент

ЗАВИВАННЯ ТА РОЗВИВАННЯ ГОЛОВИ НАРЕЧЕНОЇ НАМІТКОЮ НА ЗАРІЧНЕНЩИНІ²

Західне Полісся й донині зберігає у своїй весільній обрядовій культурі надзвичайно багато архаїчних елементів. І в наш час основа стародавнього весілля залишається традиційною, незважаючи на те, що вона зазнає суттєвих трансформацій під впливом нових соціально-економічних і культурних умов. Особливо це стосується усталених весільних атрибутів: вінків, рушників та обрядового хліба. Адже саме із

¹ У цьому джерелі зібрані записи різних років із територій Білорусі, Житомирщини, з міста Сімферополь. 1975-го року Володимир Винклер-Савченко працював балетмейстером у Рівненському музично-драматичному театрі.

² За матеріалами експедиції Державного наукового центру захисту культурної спадщини від техногенних катастроф у Заріченському районі, 2010 р.

хлібом і тепер запрошують на весілля, виряджають наречених до шлюбу та зустрічають їх, обдаровують гостей. Але ряд обрядодій, які в минулому були чи не головними на стародавньому весіллі, тепер залишилися лише у спогадах старожилів поліського краю. Одним із таких обрядів було завивання та розвивання голови нареченої наміткою. Цей обряд був найдраматичнішим у весільному дійстві. Він символізував перехід нареченої у стан заміжньої жінки. Віднині вона вже все своє життя повинна була ходити в намітці або ж хустці, тому що вважалося непристойним, коли заміжня жінка виходила в „люди” з непокритою головою.

Якщо проаналізувати всі етапи цього обряду, то можна з упевненістю сказати, що на території Зарічненського району, де 2010 року авторка проводила експедиційні дослідження, покривали голову молодій двічі. Перший раз – у її хаті, і виконувала це найчастіше мати молодой. Удруге голову нареченої покривали в хаті молодого. Для покривання голови молодой використовували скривало („скривальщина”, „перекривало”). Скривало – це таке полотно (намітка), яке „витикали руками”. Довжиною воно було метрів два, три, чотири – „як у кого”. Багато дослідників вважають, що завивання наміткою поширювалося лише на чесну молоду.

Завивання в хаті молодой найчастіше відбувалось уже тоді, коли її випроводжали до молодого. Згідно з давньою традицією, молоду завивали на покуті, а вже ближче до нашого часу – на ослоні. Скривало завжди клали на віко хлібної діжки. Мати молодой брала його і поверх вінка накидала на голову молодій або закручувала навколо шиї. Потім його „перепускали” навхрест через плечі, обводили навколо талії, виводячи кінці в різні боки. Зав’язана відповідним способом молода була обмежена в рухах. В окремих селах скривалом обвивали і молодого, і молоду разом.

У хаті молодого з голови нареченої його знімали „києм” і закидали на піч або грубу. Потім „свікор” або свекруха знову завивали голову молодій. Спосіб зав’язування молодой наміткою відрізнявся від звичайного. Так, розділивши волосся навпіл на потилиці, його накручували на пасмо льону („кібалку”), а зверху надягали шапочку („чіпець”) і покривали наміткою („скривалом”) або хусткою. Взагалі намітка та хустка

виконували на весіллі надзвичайно важливу роль. Це свого роду коди та знаки, за допомогою яких здійснювалися захисна, виховна та очищувальна функції.

Як свідчать етнографічні джерела, цей обряд має багато локальних особливостей, навіть у межах одного району. Для більш детального вивчення цього звичаю пропоную його варіанти, які були записані в селах, у яких проводилися етнографічні дослідження.

Як „зобираєтца” молода іти до свекрухи, то тоді вже мати скривало „закрютьває” (Локниця). У с. Морочне мати скривалом обмотувала молодій шию, а знімав його в домі молодого „свікор палкою” або коцюбою і „обводив” усіх гостей за столом, а потім закидав на піч.

У с. Прикладники скривалом накривав молоду батько, потім обводив її три рази навколо стола.

У с. Сенчиці „скривав” молоду її батько, а в молодого знімав скривало батько молодого. Знімав він його палкою і „тягав” поза молодою і людьми. Люди ним втиралися”. Потім скривало кидали на піч.

У с. Локниця вже як ідуть до молодого, то мати бере скривало на палицю та обвиває ним молоду і молодого. І вже з тим скривалом вони обійдуть три рази кругом столу, підходять до батьків і вже „цилюються”. Мати спочатку „наложить скривало на молодих, а після вже накрутить на молоду”, і вона вже йде у віночку і з скривалом до молодого.

Свекруха те скривало „зніме і вже хустку зав’єзує”. Гості „сповають”: *Вчора була дівка, а тепер вже молодица.*

А свекор бере те скривало на кий, ще три рази обводить і кидає його на піч. Потім молода із свекрухою обмінювались подарунками: „свікруха дає молодій подарка, а молода – свікруси”.

У с. Перекалля мати чіпляла молодій „скривальщину” на шию, обмотавши її один раз. У молодого свекруха ту „скривальщину” знімала, обводила кругом хати і закидала на піч чи на грубу.

У с. Речиця „скривальщину” виносила „крищина” і закручувала її один раз на шиї в молодій. На голові в молодій був високий вінок, а позаду віночка звисали „ленти”. Як завезуть молоду до молодого, то мати молодого „розкривала” молоду, а скривало кидала на піч. Тоді з голови молодій знімала вінок і надягала їй хустку.

У с. Радове в хаті молодого свекруха скривала молоду. Вона знімала вельон і „закрютовала скривало”.

У с. Кухітська Воля, коли молода „вибіраєтца” з хати, то мати накидає на неї скривало і замотує його навколо шиї. Як уже сядуть у молодого за стіл, то свекруха знімає те скривало і „зав’язує” хустку.

У с. Борове, як вже повечеряли, то батько накидав на голову молодої скривало, а мати її обмотувала. І так везли молоду до молодого. У молодого скривало знімав батько. Після того молодій зав’язували хустку.

У с. Млини скривало закручували навколо шиї. У молодого його „смикали” палкою.

У с. Комори „перекривало” давала „крищина” мати. Гості при цьому три рази співали:

*Ой хто ж буде перекривало знимати,
Той буде воли-корови дарувати.*

Знімали „перекривало на кий” потім „обводили” (обносили) ним усіх гостей і кидали на грубу. Вінок знімала свекруха і вішала його на ікону.

У с. Неньковичі накидали „перекривало” на молоду, коли її везли до молодого. У молодого „перекривало” знімали „кисм” і „обводили” ним три рази „вкруговую”, а потім кидали на піч.

У Серниках „скриває” молоду батько, а знімає скривало свекруха. Знявши його руками, вона накладала його на себе, ставала на осліні і танцювала.

У с. Вовчиці „хрищина” одним скривалом замотувала молоду і молодого. Потім вони йшли з тим скривалом до молодого, а там ним обмотували свекруху.

У с. Соломир скривало „чіпляв” батько. У молодого батько знімав палкою з молодої скривало і „обводив” ним три рази перед людьми, а тоді давав свекрусі. Потім знімав вінок, і молодий зав’язував хустку.

У с. Острівськ мати молодої обмотувала молоду скривалом, а свекруха знімала його рукою і клала на образ або кидала на грубу. Потім свекруха знімала вінок і хусточкою покривала молодій голову. Віночок молодої також клали біля образа.

У с. Ниговищі мати скривалом обмотувала молоду навколо шиї, ще й молодого „приматувала”. Свекруха те скривало знімала „вилками” (рогачами) і кидала на образ.

У с. Кухітська Воля „скривало закрутювали за третім столом. Єто як вивозять молоду од матера, то мати закрутювала те скривало молодій на шию”. У свекрухи його знімали і кидали на піч. Колись вінок молодой не „розтанцьовували”, а знімали і вішали коло образів на „гвоздик”.

У с. Нобель скривало знімав батько. „Кийом три рази обведе, і всі гості обтирали обличчя, щоб чисте було, щоб комарі не кусали”. Потім те скривало кидав на піч. Свекруха знімала з молодой вінок і „напинала” на ікону. Потім накладала на голову молодій хустку.

На основі вище наведеної інформації можна підсумувати, що зібраний на Зарічненщині матеріал яскраво відображає багату духовну культуру поліщуків та їх світогляд, а також є надзвичайно цінним, оскільки дає можливість прослідкувати активність побутування цього обряду та виявити його найважливіші елементи.

Людмила Кучерук, студентка III курсу

МУЗИЧНО-ФОЛЬКЛОРИСТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ НА ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ ПОДІЛЛІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТОЛІТТЯ

Історико-етнографічний регіон Поділля розташовується в південно-західній частині України, простягаючись через Вінницьку, південь Хмельницької та Тернопільської, а також північ-Одеської областей. До XIII ст. ця територія, розташована в гирлі річок Ушиця, Смотрич, Збруч і Серет, була відома під назвою Пониззя; сам же термін „Подолле” вперше зустрічається в Литовському літописі від 1332 року і подається там як уже загальновідомий та широковживаний. Починаючи з XV ст., іноземцями – переважно поляками, французами та італійцями, які побували в цьому краї, час від часу фіксувалася важлива інформація про насе-